

II. tečaj
1849.

V četrtek 10. velikega travna.

19. list
I. polovice.

Veselja dom.

(Zložil A. M. Slo mšek, zdaj Lavantinski škof.)

Preljubo veselje, oj kje si doma?
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Povej kje stanuješ moj ljubček serca?
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Po hribih, dolinah za taboj hitim,
Te viditi hočem, objeti želim.
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.

Te jišem za mizo, kjer dobro jedó,
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Na plesi per godcih, kjer sladko pojó;
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Alj prav'ga veselja na rajanju ni,
Pijance, plesavce veselje heži.
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.

Te jišem po polji, kjer rožce cvetó,
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Po logi zelenim, kjer ptički pojó,
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Pa ptički veseli in rožice vse
Le 'majo veselje za mlado serce.
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.

Poslednjč veselje še le osledim,
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Na veško ledinco perdirjam za njim;
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
Glej, tamkaj z otroci prijazno igra,
Jim kratek čas dela, per njih je doma.
Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.

Oh blažene leta nedolžnih otrok,
 Ljubim te, ljubem te, ljubim te čez use.
 Ve 'mate veselje brez težkih nadrž,
 Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
 Oh kako vas serčno nazaj poželim!
 Alj ve ste minule, zastoj se solzim.
 Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.

Le eno veselje še čaka na me,
 Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez vse.
 V preserčni deželi, kjer mlado je use;
 Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.
 Terpljenje v tajisto deželo ne zna,
 Le tamkaj je pravo veselje doma.
 Ljubim te, ljubim te, ljubim te čez use.

Hudodelstvo matere pride po njenim otroku na dan.

Martin, star jermenár, je bil v Karlovcu, hrovaškim mestu, na sejmu. Ponavadno je na poti proti domu v neki kerčmi na samini ostajal. Tudi nocoj gre v to kerčmo prenočit. Večerja ga je že čakala. Še nobenkrat ni bil stari jermenár tako vesel kot nocoj. Veliko je bil skupil. To je spričeval njegov polni opašnjik, v katerim je denarje nosil. Ko povečerja in polček vina spiše, ter Bogu za vse hvalo da, se spravi spat. Vleže se kar na terdo klop. Po navadi dne tudi nocoj opašnjik z denarji pod glavo. Ker je bil zlo truden, kmalo in prijetniše zaspi, kot marsikteri mehkužnik na mehki pirnici.

Kerčmarica pobere skledice in jih gre v kuhinjo pomivat. Voši jermenarju lahko noč. Da bi lagleje zaspal, vzame ona tudi luč sabo. Bila je prav debela žena. Ker je njen mož tudi mlin imel, so ji sploh rekli „debela mlinarica.“ Moža nocoj ni bilo doma. Imel je v mlinu opraviti, kjer je bilo dosti mleti. Mlin pa je bil kake pol ure od hiše. Žena je bila s pet let staro hčerko, ki je pa že sladko spala, prav sama doma. Čeravno so imeli mlin in kerčmo, se vender niso mogli nič kaj opomoči. Ona pa je bila denarjev zlo lakomna. Zunaj pomivaje globoko zdahne in misli: Oh, ko bi pač jaz jermenarjeve denarje imela! —

Nató se zlo zamisli. Po opravljenim delu še vsa

zamišljena v kuhinji ostane. Nesrečna misel se je je bila polotila: „Ako le hočeš, jermenarjevi denarji so kmalo tvoji.“ Vest pa z milim glasam vpije: „Nikár! velik velik greh bi bil to.“ V serce jo zbodejo te besede. — Ali lakomnost: „Le nuj, le nuj! kdo te vidi? saj si sama.“ — „Nikar, nikar!“ — se oglasi zopet z močnim glasam vést — „če te nihče ne vidi, B o g te vidi.“ Čez pol ure je ta prepír terpel. — Lakomnost premaga. —

Kerčmarica gre plaha po perstih in zapahne natihamá véžne vrata. Vzame široko sekiro v desnico, luč v levice. Nastavi ušesa, če jermenar že spi. Slišati, da mož že močno herka in toraj terdno spi, hišne vrata prav polabko odpre. Počasi in tiho se bliža spijočimu jermenarju. Skerbno skriva sekiro, ko bi se vtegnil mož zbuditi. Ta pa se ne gane. Morde mu nar prijetniši sanje spanec sladijo. Kar vzdigne žena desno roko — zamahne in — o groza! — jermenarjeva glava se zvalí pod mizo. Telo se začne po klopi metati. Ropot zbudí hčerko, ki počne strašno vékati. Žena ne vé, kaj da ji je poprej storiti, ali dete vtolažiti, ali osmerteniga moža iz hiše spraviti. Vender nar préd hčerko vtolaži, da bi njen vék koga memo gredočiga ne privabil. Odene jo čez glavo, da bi nič ne vidila. —

Zdaj spravi nečloveška kerčmarica mervto telo z glavo vred v veliko plahto, in ga odnese — ker je bila močna — sama v bližnji nograd, kakih sto korakov od hiše. Tam ga verže gerdobnica v présiko in ga zakrije z rezjem. — Domú priti skrije denarje, posnaži po hiši, in se vleže spat.

(Konec sledí.)

S o l n c e.

Osmi pogovor.

Boštjan na vertu za hišo mlade drevesca ogleduje, ki jih je on vsadil, kakó lepó poganjajo. Domači in ptuji otroci eden za drugim k njemu priskakljajo.

Janesek. Oh, kako je danes vender lepó!

Barbika. Solnce se tako bliši, de kar ni moč v nje-ga gledati. (Se sili v solnce gledati.)

Boštjan. Nikar, Barbika! To je nevarno. Vtegnila bi černo mreno dobiti in za vselej osléditi. —

Matevšek. Ali je solnce deleč od nas?

B. Nekaj me gerlo boli danes. (Pokašlja) Težko govorim. Vam bom pa brati dal od solnca. Matiček! skoči skoči po „Novice“ 1847^{ga} leta v hišo. Na polici jih boš našel. (Matiček gre in prinese. Boštjan pokaže Matevžku, kjé de naj bere. Otroci se vstopijo okrog v bukve lukaje.)

Matevšek (bere:) „Nar častitljivši in dobrotljivši zvezda na nebu za nas pozemeljske stvari je sonce. Brez gorkote pa tudi brez svitlobe ga ni in ga ne more biti nobeniga življenja, nobeniga pridelka; še clo vse rastljine si vpodobujejo svoj živež in spuhté nepotrebni kislic le čez dan in nikoli ponoči. Nedopovedljivo velike so tedaj dobrote, ktere nam stvárnik po sončni moči deli; ni čuda po tem takim ne, de stare ljudstva, zgubivši pravo vero, so sonce Bogá imele; še kresi, ki jih Slovenci ob nar daljšim dnevu žgó, spričujejo, de so stari Slovani soncu Božjo čast skazovali.“

B. Tonček! pa ti nadalje. Samo malo bolj v senco se vstopi, Prevelik blésk solnca očém vid jemlje.

Tonček (bere:) „Kolikor dlè je kaka reč od nas, toliko manji jo vidimo; človeka, kteriga za lučaj deleč dobro poznamo, bi ga v daljavi dveh ur čisto iz oči zgubili. Sonce je od zemlje 19 do 21, tedej v srednje 20 milijonov milj deleč. (Jemnasta! tako deleč? — se otroci začudijo.) Kolobár, zemeljniga téka okoli sonca ni popolnoma okrogel, ampak kot vsi taki kolobárji od dveh strani nekoliko stisnjen, pa tudi sonce ni ravno v njega sredi, zatorej smo včasi malo bliže, včasi malo dlé od sonca. Krogla, ko bi iz topa ali kanóna zmirej z enako hitrostjo naprej letéla, bi potrebovala, svojo pot od zemlje do sonca dokončati, celih 26 lét!“ (Novo čudenje.) —

B. No, Matevšek ali veš zdej, kako deleč de je solnce od nas?

Matevšek. Zdej pa že vem. V srednje 20 milijonov milj.

Matiček. Ali je luna dle od nas ali solnce!

B. Solnce in sicer čez 400krat dle kot luna.

Nešika. Oh, kdo bi si bil to mislil! — Daj zdej meni brati Tonček! (Ji podá bukve. Bere:) „Kér je tedej sonce čez 400krat dlè od nas kot luna, in se še vender takó veliko kot luna vidi, in kér je pri vsim tem še takó močno v svoji svetlobi in s svojim zbujenjem gorkote, je očitno, de mora tudi grozno veliko biti. Zvezdoznanci so prepričani, in jo z enim glasam terdijo, de je blizo poldrugi milijonkrat veči od naše zemlje; (Oh, oh! — se zopet čudijo otroci.) Njega skozna méra je 112krat, njega poveršnji prostor ali poveršina pa 12,700krat veči ko naše zemlje; če primériš gráhovo zerno s poldrugim ali dvema mernikama v kako kroglo zlimaniga graha, imaš priméro naše zemlje s soncam. — — Sonce je takó veliko, de, če bi bilo votlo, bi lahko naša zemlja v sredi njega stala, in luna bi se še lahko v navadni daljavi od 51,000 milj okoli njega vertéla, brez de bi se pri tem sončna skorja od znotrej kej odergnila.“

Tonček. Tedaj ste naša zemlja in luna manjši od solnca?

B. (Pokima) Kakor si slišal. Le dalja stori, de se solnce ne vidi veči od lune. Zapomnit dobro, kar ste brali. Dalje jutri. Imam še nekaj opraviti. Preden pa vsaksebi gremo, mi spet eno zapojte.

(Zapojejo spomladansko.)

Znamnje sv. Antona na cesti med Idrijo in Faro.

Idrija, mesto na Notranjskim, je zavoljo svojiga rudnika sploh znana. Eno pičlo uro od tukaj proti severju je Fara (Unteridria), vas starejši od Idrije. Oba kraja veže voda Idrica, ktera se potim v Sočo izlije. Na levim bregu imenovane vode pelje precej široka, in še dovolj lepa cesta. Na pol pota med imenovanima krajema je v

stoječo, kake 3 čevlje visoko in pol drugi čevljev široko skalnato, vdelana lesena ploša. Na nji je narisana podoba sv. Antona. Res je, da skala ni od umetnika izsekana, in izrezana, res je, da je že sv. Antona dež zlo opral, res je, da v podnožje znamju ni družiga, kot neotesana skala; vendar pobožni kmet memo gredé še rad klobuček raz glave potegne, in svetnika po stari keršanski šegi pozdravi. Enkrat grem ravno jaz v društvu nekiga kmeta, in ko do tega znamenja prideva, ga vedčen poprašam, rekoč: Kakó je neki to, da je tukaj to znamenje v tako nepristojuim kraji, ker okoli in okoli je samo skalovje, in pod cesto šumi voda, da bi bilo človeka kmalo groza? Zdi se mi, kot da bi ga bili naši predniki nalaš sémle postavili, da je vsaj ta pustota nekaj priljudniši.

Kmet se enmalo namuza, in pové govorigo, ktera se je v tamošni okolici še pri nekterih ohranila, namreč: Njega dni je neki voznik z vinam naložen voz peljal. Ravno tje pridšimu se konja splašita takó, da sta pod cesto v globočino okoli treh sežnjev planila. Voznik v tem hipcu prestrašen zavpije: Bog pomagaj in sveti Anton! — In glej čudo! Nič škode se ni zgodilo. Konja zdrava. — Voz nič zlomljen. — Sodi vsi celi. —

Voznik to viditi da narediti na ravno tim mestu v vedni spomin znamenje posvečeno svetimu Antonu.

Prifarčan.

Nehvaležnost.

Bogat mož prepusti svoje blago in vse premoženje hčeram na njih stanovitne prošnje s to pogodbo, de ga bodo vse leta lepo imele in za njega skerbele. Pa komaj léto preteče, ko so nadležniga starčka že site. V nemar ga pusté, mu slabo strežejo in hudo nad njim reglajo. Ubogi oče zastonj obžaluje svojo lahkomišelj, de je brez prevdarka nezvestim rokam in sladkim besedam svojih otrók vse zaupal. Misli, in pade mu v glavo zvižáča, s ktero si poskusi pomagati. V svoji staničici škrinjico s kam-

njem napolni in jo eno noč glasno odpéra, ropotá in šteje, kar je imel. Ko se dan napoči, ga hčere radovedne poprašujejo, kaj de je po noči delal. Jez sim denar, kteriga sim si še perderžal, še enkrat preštel in ga tisti zmed vas namenil, ktera bo v mojih starih letih nar veči skerb za me imela. Odsihmal ni oče nikdar več tožil. Hčere ga imajo v velikí časti, in ena si bolj ko druga perzadeva, očetu vstreči in njegovim željam zadostiti, se nadjaje, de bo ona denar v pest dobila. Ko oče potem v Bogu zaspí, hčere dobro zaperto in silno pézno škrinjico z veseljem odpró. Pa namesto dragin, denarja in blaga — kamnje najdejo in te besede na deski z oglam začertane: „Nehvaležnost! Veči je bila vaša skerb za zlató, kot pa za stariga očeta. Vedno naj vas ta hudobija sramoti. Bog daj, de bi vaši otroci ne delali z vami rayno takó.“ . . . n

Šivánk ne v usta!

Županova Metka je šivanko, preden je nit vdela, vselej v usta vtaknila. Mati so jo večkrat svarili, de je to strašno nevarno. Metka pa se jim natihama posmehuje. Misli si: Saj jo z ustnicami deržim. — Neki dan popoldne ima spet šivanko v ustih. Kar se ji kolene. Šivanka po gerlu zderčí. Oh mati, mati, zlata moja mati, pomagajte! — vpije na ves glas nevbogljiva Metka. Zastonj. Ne mati, ne zdravnik ni mogel pomagati. Šivanka se je v čevih zasadila. Metka, komaj dvanajst let stara deklica je mogla vmreti. Težko težko smert je storila. — Ta povestica že spet spričuje, de se morajo stariši brez pomiselka vbogati. — a —

Vražé ali prazne vére.

Noža ni dobro na herbet, to je narobe postavljati. Zakaj ne? Eni pravijo, da se potlej na rézi duše vicajo; eni pa, da si zlodi parklje brusi. (Prekrižajte se, otroci! — Zdaj pa yprašam: Ali ne spričuje ravno to dvojno govorjenje, da je tudi ta bosa? Ali v keršanskim nauku stojí, da so vice na nožu? — Zlodi si na nožu parklje brusi. Ti, ki kaj takiga terdiš, si si pa jezik nabrusil! Pravi vzrok, noža ne na herbet postavljati je ta: Ponevedama nasloniti in zlo raniti bi se kdo vtegnil.)

Če se novorojeni otrok na konja posadi, ta človek potlej slehernimu konju vsako bolezen prežene, če ga za- jezdi. (Ko bi pač hotli tudi kakiga otroka kterimu babjevercu na bučo posaditi, da bi z njim babjeverce zdravili in jim babje vere iz butje izganjali!)

P i s a n j e.

Prednamci so na povošene ploše z medenim*) dletcam pisali, z ojstrim koncam so čerke dolbli, s plošnatim jih pa zagladili. Pozneje so čerke z mehkim terstam čertali. Mi pa gosje pero rabimo, čigar cevko s peresnim nožkam vrezemo; na to pomočimo razpok v černivnico, ki se s pokrovam pokrije; peresa pa v peresnico vtikujemo. Pi- sanje posušimo s pivnim popirjem ali pa s sviščam iz pēš- nice. Mi od leve proti desni pišemo, Hebreji od desne proti levi, Kitajci (Kinézi) in drugi Indijani od zgorej doli.

Smešnica.

Nekdo sreča Vampnikoviga Jurčka in ga vpraša: „Zakaj si tako žalosten, Jurček?“ — „Oh!“ pravi Jur- ček, „mati so mi bili dali en groš, pa sim ga zgubil.“ — „Ubožec! Ná ti družiga, pa se nič več ne jokaj.“ Jurček vzame groš, pa se vender še cniha. „Zakaj se pa še jo- kaš?“ — „Gospod!“, reče Jurček, „kakó bi se ne jo- kal? Ko bi ne bil uniga groša zgubil, bi imel zdaj dva.“

Drobtince

za novo léto 1849.

„Učitelam in učencam, starišam in otrokam v podučenje in za kratek čas. — IV. leto. Na svetlo dal Matija Vodušek, opat v Celi.“
Veljajo vezane v lepim mehkim zavitku 40 kr. V Ljubljani se do- bé pri L. Kremžarji, J. Giontinitu in J. Lerherji, — v Ce- ljovcu pri J. Leonu, — v Celji pri J. Gajgerji, — v Mariboru (Marburgu) pri A. Ferlincu in F. Lajrerji, — v Gorici pri Soharji. Priporočimo jih vsim, kterim so namenjene. Vred.

Nenavadne besede v tem listu.

Kerčma namesto oštarija, ki je laška (talijanska) beseda.

Présika, jarek ali graben v nogradu.

Rezje (zbornó ime) namesto reznice. Tako se pravi od tert odrezanim šibam.

*) Méd pomeni tudi rudo sploh (Metall).